

TREMTINIS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 23(56)

1991 m. gruodis

Kaunas, Aukštųjų Šančių karių kapinės, lapkričio 23 d. Prie naujai atidengto paminklo Lietuvos kariams, žuvusiems už laisvę kovose, kalėjimuose, tremtyje 1940 m. - 1991 m. Pirmojo Lietuvos prezidento karo mokyklos 20-osios laidos karininkai. Iš kairės: Feliksas Daukantas (paminklo autorius), Steponas Kontrimas, Petras Krisnickas, Jonas Kiela, Juozas Rimkus, Teofilius Šimonis, Stasys Zaikauskas, Julius Šidagis, Juozas Šimoliūnas.

Algirdo KAIRIO nuotrauka

Lietuvos kariuomenės atminimui

Lapkričio 22 d. Lietuvos kariuomenės iškrimo 73-ųjų metinių išvakarėse Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejaus didžiojoje salėje buvo atidaryta stacionarinė paroda "Lietuvos kariuomenės tragedija". Rengiant parodą, teko aplankytai daugelio Lietuvos respublikos karininkų ir kareivų gimines, artimuosius, draugus ir pažiastamus...

1940 m. birželio mėn. Lietuvos kariuomenei, kaip ir visai lietuvių tautai, atėjo sunkios dienos. Pirmosios lietuvių karininkų aukos buvo gen. K.Skučas ir J.Caplakas, 2 skyriaus gen. štabo pulk. K.Dulksnys, sušaudyti Maskvos Butyrkų kalėjimo rūsiuose. Kauno kalėjime pukankiamas maj. Tomkus, prie Cervenės nužudomai maj. V.Daudžvardas-Daugvardas, pulk. V.Rusteika, pulk. B.Giedraitis ir kt. Švenčionyse - majr. A.Bartkus, kap. A.Pilvelis, Adutiškyje nusišaupta pulk. leitn. O.Milaševičius, buvus Krašto apsaugos Ministerijos likvidacinių komisių narys, pulk. L.Butkevičiaus ženetas.

Viskas, kas buvo sukurtas geriausia per 20 nepriklausomybės metų, sunaikinama per vienerius sovietinės okupacijos metus. Krašto Apsaugos Ministerija panaikinama, Saulių Sajunga uždaryta, Vytauto Didžiojo karo muziejus perdootas Švietimo ministerijos žiniui. Naujose mūsų kareivinėse šeimininkauja sovietai, Lenkijos pasiuntinio Charvato namo rūsyje, Dzūkų 2, veikia 29-ojo Šaulių korpuso karių tribunolas, teisės už akių mūsų karius, nerorinčius nusilenkti naujajai tvarkai.

1941 m. birželio 10 d. nemažai aukštųjų Lietuvos kariuomenės kariņinkų pėstininkų ir artileristų išsiuntimai Maskvą "tobulinti", tačiau ne visi iki jos nuvažiuoja. 1941 06 14 suimtiesi karininkai išsiuntimai - į Norilsko, Sverdlovsko, Rešiotų lagerius, Vladimiro, Gorkio, Maskvos ir kt. kalėjimus, iš kur grįžo tik vienas kitas.

Perejė bolševikinį pragara, šiuo

dienu atgimimo sulaukė pulk. V.Aleksandravičius - Aleksis, 90-metis, pulk. leitn. A.Malijonis, majr. P.Krištopavičius, kap. J.Zienius, leitn. S.Buzas, leitn. T.Šimčiūnas ir dar keliolika karininkų, išsimėčiusių po visa Lietuvą...

Nemažai Lietuvos karininkų prisidėjo prie 1941 m. birželio 23 d. sukilimo: leitn. Dženkaitis, pulk. Mačiokas, majr. Stašaitis ir daugelis kitų, kritusių pirmomis sovietų - nacių karo dienomis arba suimtu po karo ir sunaikintų be pėdsakų...

Pulk. K.Skirpa, K.Oželis, gen. M.Réklaitis, gen. T.Daukantas, gen. St.Raštikis, gen. St.Pundzevičius ir kt. pasitraukė į Vakarus, kur ir mirė, nostalgiskai prisimindami mylimą Lietuvą... Pulk. J.Vitkus-Kazimieraitis, leitn. J.Barzda-Klevas, leitn. D.Vaitelis, broliai Bliekos ir daugelis kitų Lietuvos laisvės kovotojų krito nelygiuje kovoje su NKVD ir stribu gaujomi. Majr. J.Semaška, majr. J.Krištopavičius nukankinti sovietų kalėjimuose. Pulk. P.Murnikas, gen. P.Sniukšta sugebėjo išsislapstyti ir išvengė represijų, bet mirė

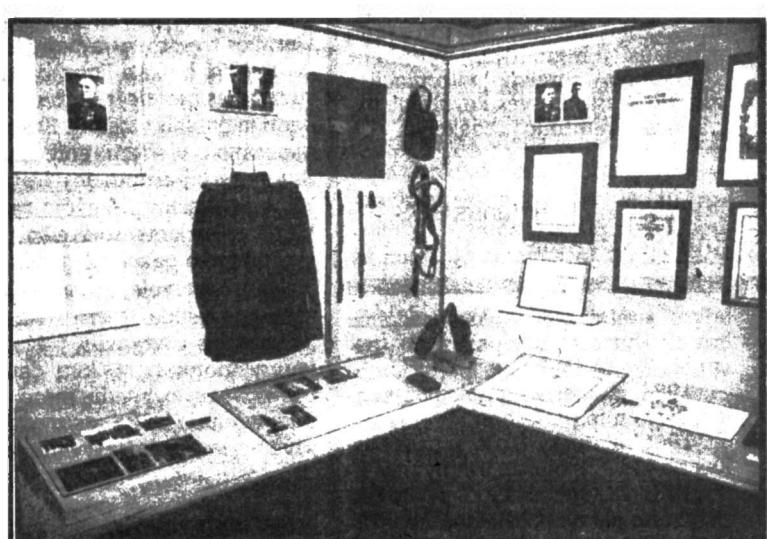
užmaršte, ir tik dabar jų pavardės vėl prisimenamos, nušluostant atminimo dulkes... Pulk. J.Acus-Acukas, pulk. leitn. J.Baruolis, majr. Sirvydas paliko karinę tarnybą ir sugebėjo išvengti represijų.

Gen. V.Vitkauskas, gen. V.Karvelis, gen. P.Petronis, pulk. V.Motieka, pulk. B.Bitinaitis ir kt. sugebėjo prisitaikyti ir įtikti sovietinei sistemi, lipdam i per draugų galvas ir keikdami savo įvairoje rašliaivoje senaja "smetoninė" santvarą.

Tokia mūsų Lietuvos kariuomenės istorija, tragiški jų likimai. Daugumai teko garbė kovoti Nepriklausomybės kovose 1918 m. ir be kovos atiduoti krauju iškrovą laisvę 1940 m.... Prisiaukti Lietuvai ir... Sovietų Sajungai, atiduoti Vyčio kryžių ir užsisegti Lenino ordiną... Istorija negailestinga, tačiau ji atlaidi tiems, kurie supranta klydę. Deja, prikelti šiu žmonių iš kapų jau nebegalima. Tegu teisia juos Aukščiausioje teismas...

Algirdas MARKŪNAS

Algirdo KAIRIO nuotrauka

KGB vakar ir šiandien

Vilniaus Lukšiškių aikštės centre, vijo rodančio į KGB pastatą bronžinio Lenino, - tik tuščia rausvo žvyro plynė. Tarsi kokio mutantu kurnio pro ją išeite lauk. Sakoma, kad visi požemiu survērimai kaip mat miršta nuo dienos šviesos. Nežinia, kaip šis. Daugeliu gan netiketai sustojo KGB mašina. Dar iš inercijos girdžia žmonių likimą prisivėlė jos dantračiai. Bet apie tai, kiek vėliau.

Pasuki link KGB pastato ir norom nemoron šypteli - ant asfalto dar neiblukusi rodyklė su užrašu: KGB -

diname pokalbio santrauką.

V.P.Ar jau galėtume kalbėti konkretiai apie kurį nors buvusį KGB nusikaltėli arba nukentėjusį?

B.G.Be abejó, tačiau yra komisijos etika. Konkretiliausime tiki tada, kai viską nuosekliai išnagrinėsime ir įvertinsime.

(Nukelta į 2 psl.)

RAUDONOJI ARMIJA - NA MO!

G.ŽALTVYKSLE

IŠ NEGANDOS NAMŲ

Rūsčios mirties priputus plati Šiaurė.

Pašvaidžių spalvos blaškosi it vélés...

Narsios tautos kovų didybés laurais

Tremtis ir lagerius pakélém.

Iš amžių kalno vél trimitai aidi, -

Tu, atskaline, jų neišgirdai...

Nejau tos keturių, krauju apskretę raidés,

Tavo pasaulis? Žuvę - tik vardai?

Paklojom kančią tarsi lino drobę, -
Ateik ja, Kristau, į mūs vargo žemę,
Ateik į rūščią dieną ir į skausmo naktį,
Kai alkani krankliai mūs dangų kraupiai gobia.

Nutiesk, dangau, vaivorykštę į žemę,
Patiesk it kelią siekių tolimum.
Lyg Paukščių takas dieną šią neramia
Ji mus išves iš negandos namų.

Mes, Lietuvos kareivėliai...

I sovietinė armija mūsų jaunuoliai jau nebešaukiami. Tarnaus jie savo tévynėje, pirmuojuose atskiriantis Lietuvos kariuomenės daliniuose. Didelė laimė tiems, kurie pirmieji pradėj šią tarnybą. Tikriaujai bus atsižvelgta ir į ankstesnes nepriklausomos Lietuvos kariuomenės tradicijas. Tačiau yra dėl ko rimai susimastyti ir suabojeti. Turi vilties, kad bet kokie iš sovietinės armijos paveldėti nestatutiniai sanktikai bus raunami su šaknimis be jokių gailesčio tuo pat, kai tik bus pastebet. Sovietmetis smarkiai žalojo mūsų jaunuolių dvasią. Kasmet dešimtys cinkuotų karstų parkeliaudavo vietoj jaunų žmonių. Tai keldavo didžiulį rūpestį visuomenei, liejosi žuvusiu kareivėlių tévų ašaros, skausmas. Stai kokios baisios nusikaltelių pasaulio tradicijos! Jos lyg rūdys éda ir vargina armiją ir bolševizmo tvaiką apnuodytą visuomenę. Nieko panašaus neturėtis Lietuvos kariuomenės. Blogis greitai randa dirvą ir išsaknija, jeigu laiku neišraunamas. Nemažai karininkų bus atėję iš sovietų kariuomenės. Ne paslaptis, kad Sovietijoje nestatutinius sanktykius daugelyje dalinių palaike karininkai. Norėčiau tiketi, kad mūsų karininkai šia pavojinga liga neužkrės Lietuvos kariuomenės.

Dar viena, labai didelė blogybė kelia pavoju. Numatoma imti jaunuolius į tikrają karo tarnybą kalinių vietų apsaugai. Todėl reikėtų aptarti keletą svarbių aplinkybių. Visų pirmiai, nepriklausomos Lietuvos kariuomenė niekada nesaugojo kalėjimų ir priverstių darbų stovyklų. Tai atlikdavo specialiai apmokyti tarnautojai. Si tradicija gerbtina ir mūsų Respublikoje, nes jis yra morali ir visuomenės priimtina. Antra, hitlerinėje Vokietijoje ir Sovietijoje kalėjimų lagerių apsauga, kalinių konvojimas, beje, ir kalinių žudymas buvo pavesta specialiem kariuomenės daliniams, pavyzdžiui, SS, NKVD, MVD ir pan. Sios tradicijos

Lietuvos kariuomenė neturėt perimti, nes kalinių ir kalinimo vietų priežiūra ir apsauga neturi nieko bendra su Tėvynės gyrimu. Tai bolševizmo išmonė, kurią patyrė šimtai tūkstančių mūsų tévų ir mes patys. Enkavedistai "liaudies prieš" saugojima, konvojavimą, žeminiim atlikdavo kaip "pareigā tévynel". Iš tiesų tai yra antihumanistikos komunizmo moralės iškūnijimas, darantis gėdą civilizuotai visuomenei.

Mūsų visuomenė perėmė (ir negalejo neperimti!) sovietmečio palikimą, šiuo atveju kalėjimus ir priverstių darbų stovyklas, kuriuos veši visos sovietiniams lageriams būdingos blogybės. Neleistina, kad mūsų devyniolikmečiai tiesiai iš mokyklos suolo ar iš šeimų būtų siunčiami tokio "darbo" dirbt. Socialinės blogybės negali būti išrautos dekretru ar kitokiu normatyviniu aktu. Tačiau jaunuolių neturi būti mokomi žiaurumo ir tyčiots iš žmogaus, nepaisant to, kad jis kalinis. O juk tai bus daroma. Bus mokoma begli siundytis šunimis, laužytis rankas, dėti antranikus, mušti jį, atlikinėti žeminiacias žmogų kratas. Juk ir nemokomi jauni kareivai išmoks tą daugelį lagerinių papročių. Sovietiniuose kalėjimuose ir armijoje triaukščiai keiksmiai tapo nerašytą bendravimo norma. Lietuvos kalėjimuose tebéra padėtis ta pati, bent jau kol kas nepasikeitusi. Kalėjimų papročiai žiaurus. Ne tokioje "mokykloje" turėtų pradėti karinę tarnybą mūsų vaikinai.

Todėl reikia siekti, kad būtų uždrausta Krašto apsaugos ministerijai šaukti jaunuolius kalėjimų apsaugai, nes tokia tarnyba nesuderinama su visuomenės dorove ir neturi nieko bendra su kiliais ir labai reikalinga krašto apsaugos tarnyba. Kalėjimų apsaugą reikėtų pavesti samdomiems tarnautojams. Politinių kalinių ir tremtinių organizacijos tuo reikulu turėt kreiptis į Aukščiausiąją Tarybą.

Edmundas SIMANAITIS

KGB vakar ir šiandien

(Atkelta iš 1 psl.)

K.M. Komisija neturi tikslų ko nors nuslėpti, tačiau jai reikia laiko išsamniams tyrimams. O viso to tikslas - rasti nusikalstelius ir atiduoti teismui. Taip ir bus padaryta. Visuomenėje pasigirsta, kad KGB užverbuotas agentas ar buvę etatinis darbuotojas dabar jau yra tragiski asmenys ir vertas pasigalėjimo. Galbūt, tuk tas, kas atsitiktinai buvo įpainiotas iš šias pinkles ir jokiu didesniu nusikalstumu nepadare, vertas užuojaus. Dar suprasciu, jeigu žmogus buvo užverbuotas tardymo metu. Jis sumuštis, iškankintas, kitois išeities nemate ir pasiraše bendradarbiauti. Tačiau niekaip nepateisintu, kurie savanoriškai susitinkdavo su kagebistais, po darbo gurklinodavo savo skurdų alkoholio davini ir, pascelinę cheminių pieštuks, rašinėjo savo pranešimus ar kitokiu būdu teikdavo žinius.

B.G. Daugeliu juoda darbų dirbo užnisiųjų žinine. Juos dabar kankina nežinia.

K.M. Tai nuo tos nežinios ir gražaties juos ir galėti atpalaiduoti Jūsų pasiūlytus komisijos parengta apklasus ar anketa. Jei reikia kaip galima greičiau pasiūlyti ir duoti atsakyti visų lygių deputatams, vyriausybės nariams, letokiemems vadovams, taip pat ir žurnalistams bei mokytojams.

B.G. Šią apklasą pradėsime gruodžio pirmuoju dienomis. Komisija prispažinti, su gauna ir dabar. Anketa tiks paskartinti abejončius.

K.M. Neturime vilčių, kad prispažins tikslių nešvarusieji sunkius nusikalstimus, bet tai yra akstinas ir jiems. Viena vertus, - tai bus nusikalstymu atskleidimo medžiaga, istorinė dokumentika, kita - pagalba buvusių KGB tarnautojų nusmertių sąžinės naizta.

B.G. Juo labiau kad atsakymai bus tik komisijos žinioje, jeigu neturėsime pagrindinės anksčiau kelti baužiamajai byla.

K.M. Be abejo, daug kas atsakinėdamas rizikuos nurytēti blogi, stengsis pasirodyti švaresniu, bet visi atsakymai bus verti papildomų tyrimėjimų.

mu. Mus domina ne tik apie ką, bet ir kodėl buvo renkama medžiaga, kas ir kaip ja naudodavosi.

V.P. Ar tokia gražia formą tai bus kaip ir talka jums?

K.M. Ne tiek mums parama, kiek jiems geranoriška salyga išsivaduoti nuo savo praeities.

V.P. O visuomenės reakcija? Mes gerai atsimename, kokia ji buvo prisipažinus R.Granauksui.

B.G. Skelbiu atsakymus visuomenei - mes tokio tikslu neturime. Galbūt, skelbsime tik tuos, kurie padarė sunkius nusikalstumus, bet tam turi pakakti medžiagos ir be anketinių paties asmens atsakymų.

V.P. Ar jau galėtume pasakyti, kokia buvo KGB tarnų užverbavimo praktika?

K.M. Dažniausiai visa jų veikla buvo pagrįsta kompromitacija. Su kompromituojua žmogu, po to bandoji užverbuoti. Tai yra Šantažas, nusikalstamas dalykas. Tokiai sunkesniais atvejais baudžiamosios bylos iškėlimas negalėtų būti atidėliojamas. Tiki taip suprantu tokios veikos įvertinimą.

V.P. Ar kagebistai savo pareigas atlikdavo labai tvarkingai, ar toli jie buvo pažengete technikos srityje?

B.G. Technikos jie turėjo nemažai: patalpos su telefonu pasielausojo aparatura, su techninių prietaisų dirbtuve.

V.P. Tokią sunumeruotą raktelį, tose dirbtuvėse esančių, turbūt, joks racionaliausias vagis nepasidirbtu.

B.G. Taip, būta ir tokį specialistų, ir ne vieno eita į svetimus butus ir darbo kabinetus.

K.M. Vien tas slaptas jų vaikštinėjimas, apsižvalgymas, kai tikroje šeimininko nėra namie - ką reiškia?.. O dėl jų tvarkingumo, galu pridurti - yra kompiuterinės disketės, bet labai daug ir padriku popieriu. Ta jų tvarka apgrizdinta formalumais, dirbtadar primityviai. Tie formalumai, ataskaitų ataskaitos... Pavyzdžiu, telegramų šifruotėse užrašyta "Blocknot" ir numeris. Tai juodraštis. Pagal jį šifruotos telegramos - į Maskvą.

V.P. O kaip atsiranda žinios bloknoto ir telegramose?

K.M. Tai agentų pranešimų medžiaga. Juos KGB pareigūnai surenka ir apibendrina. Pavyzdžiu, šiam aplankė yra Lietuvos lenkų problema. Si ir kitos problemos gime čia. Faktiškai jokių problemų nėra. Tik jie sulkuria lenkų problemą - dirba per savo plačią agentūrą, per savo susitikimus, suvažiavimus. Tokiu būdu jie operatyviai neigiamai surenguoja į Lietuvos Parlamento ir Vyriausybės nutarimus. Jie ir yra pagrindiniai nesutarimų kurstytojai. Čia ta "tešla" buvo užmaisoma, čia ji "kepama" ir iš čia gabena į Ryti Lietuvą.

V.P. O kaip žydų klausimas?

K.M. Neabejoju, kad čia sukurstos ir žydų problemos. Vaizdas beveik aiškus. Visos tos bylos, kurios seniai išnagrinėtos ir patirkintos, turėt būti archyve, tačiau vėl prieikus - mes ju neradome. Mes jas aptikome pagal KGB susirašinėjimą su Petrauskio prokuratūra. Iš tu raštelio supratome, kad jos gali būti kažkuriuose kituose KGB kabinetuose.

Taip 5 bylas radome tardymo skyriuje. Galite išsivaizduoti, - byla užbaigtą prieš keliis dešimtmecius ir kažkodėjį vėl atiduota tardytojams. Aišku, kad tai daroma KGB iniciatyva. Sau-

gumiedžiai agentams duodavo labai daug darbo. Jų žinias savaip apibendrinė, siūsdavo į Maskvą, iš ten gaudavo pritarantį atsakymą - jeigu "tarybų liaudis" užims Parlamentą ir visa tai padarys be krauju, "Lietuvos lenkams" bus suteikta skubiai ir didele pagalba į centro. Taip buvo numatyta sukurstyti žmones, kad šie "patys" reikalautų įvesti karinį režimą ir sovietinius įstatymus ir tokiu būdu sukurtyti tokį problemą, kaip gagažų Moldovoje ar azerbaidžaniečių - Karabache.

B.G. Tais ir kūlais klausimais turime kuo greičiau pareikšti savo nuomonę, ir mūsų darbas - baigtas. Manome, kad ateityje galėsime apie atskirus įvykius papasakoti konkretiau.

V.P. Dėkoju už pokalbių ir linkiu Jums kuo geriausios sėkmės.

Palaidojimas ir perlaidojimas

paženklindavo kapo vietą.

Klasiu kovos principais remiama bolševikų moralė visa tai atmetė. Ir negyvas priešininkas, o tokiais buvo laikomi visi patekę į jų nagus, buvo pavojingas. Tyčiodamiesi iš lavonų, ie siekė dvejopu tikslu: parodyti klasinių požiūrių - neapykantą komunizmo priešams ir įbauginti visuomenę - matote, kas laukia tū, kurie priešinasi bolševizmui. Manau, kad ir aiškinti nereikia, jog tokiu elgesiu jie žemindavo pirmiausia save, o ir parodydavo, kas beesa iš tikrujų. Jokių apeigų užkasant aukas niekas neatlikdavo. Todėl sakyti, kad aukų kūnai buvo palaidoti, niekaip negalima. Taigi negalima kalbėti ir rašyti apie aukų perlaidojimą, nes jos nebuvo palaidotos. Perlaidoti galima tik tą, kas kada nors buvo palaidotas. O kokie išgamos "laaidodavo" išvietėse ir savartynuose nukankintus žmones ar nukautus partizanus, jau žinoma. Tad nereikėtų dirbtinai švelninti ar taurinti bolševikų niekšybių. Jie tik užkasdavo (geriausiu atveju) savo aukas, bet niekada nelaidodavo.

Civilizuotoje visuomenėje su numirėliais nekovoja. Nors tai būtų ir mūšyje nukautų priešų palaiakai, jiems atiduodama derama pagarba, kapai pažymimi kryžiais, lentelemis, paminklais. Žmogaus palaiakų palaidojimas suvokiamas ir kaip tam tikrą apeigą atlikimas. Tikintieji laidojami su religinėmis apeigomis, laisvamaniams surengiamos pilietinės laidotuvės. Kritiškomis situacijomis, pavyzdžiu, tremtyje ar pokario metais miške, artimieji ar kovos draugai prieš atsiveikindami su mirusiuoju (nukautuoju) sukalbėdavo nors maldą ir kaip išmanydami

Edmundas SIMANAITIS

"Baltijos Parama" lankėsi Lietuvoje

"Baltijos Paramos" tikslas yra remti Latvijoje, Lietuvoje ir Estijoje veikiančias, demokratiją ir nepriklausomybę propaguojančias organizacijas ir judėjimus. Siekiama užmegsti lygiaveišių ir abipusius ryšius.

Organizacija įkurta 1988 m. gruodžio mėn. "Baltijos Liaudies Fronto Partamos" vardu. Iš pradžių ji palaikė ryšius su kovojančiais Sajūdžiais, o vėliau jų veikla išsiplėtė. Pradėjo bendrauti ir su kitomis organizacijomis - su "Latvijos-Suomijos draugija", su Lietuvos politinių kalinų ir tremtinų sąjunga. Organizacija vadinas tiesiog "Baltijos Parama". Jos centras yra Helsinkyje ir filialas Turkij. Narių yra iš visos Suomijos, daugiausia studentų, bet ir įvairių profesijų žmonių, pensininkų. Visa veikla yra savanoriška - dirbama be atlyginimų. "Baltijos Parama" organizuoja Helsinkyje ir kituose miestuose paskaitas, susirinkimus - pokalbius, be to, Baltijos šalių nepriklausomybę remiančias demonstracijas.

Dabar svarbi darbo sritis - palaikyti ryšius su Politinių kalinų ir tremtinų sąjunga. Apsilankė Kaune, jie tarėsi dėl mūsų ryšių, bendradarbiavimo formų ir tikslų.

"Baltijos Paramos" delegatai džiaugiasi susipažinę su mūsų šalimi ir PTK sąjunga.

KAUNAS. Lapkričio 14-18 d. Lietuvoje Politinių kalinų ir tremtinų sąjungos kvietimu lankėsi organizacijos "Baltijos Parama" nariai iš Suomijos. I Lietuvą atvyko 13 studentų - šios organizacijos narių, kurių rūpesčiu Lietuvos tremtiniai ir politiniai kaliniai yra gavę vaistų ir medikamentų.

Svečiai lankėsi Politinių kalinų ir tremtinų sąjungos būstiniuje, susitiko su tarybos nariais ir darbuotojais, apžiūrėjo tremtinų vaistinę, dar papildydami ją naujais vaistais. Ekskursijos po Kauno miestą metu istorikas J.Oksas papasakojo svečiams apie amžinai kovojančios Lietuvos praeitį, rezistenciją. Studentai labai domėjos Lietuvos partizanų kova, atskirų partizanų likimais. Vilniuje svečiai pabuvėjo sausio įvykių vietose, nusifotografavo kartu su Lietuvos Parlamento gynėjais prie AT rūmų barikadų, prie TV bokšto. Vakare svečiai buvo pakviesi į Operos ir baletų teatrą žiūrėti baletą "Kopelija".

Čia, Lietuvoje, suomiai labai domėjos tremtinų gyvenimui, tremtinų sąjungos veikla ir visų Lietuvos žmonių rūpesčiais, Vyriausybės veikla - priimamais įstatymais, privatizacijos problemomis. Stebino toks didelis šiuo jaunu žmonių noras kuo daugiau sužinoti apie tą Lietuvą, kurią jie pradėjo pažinti sausio įvykių metu. Jie stebėjo laidas per Suomijos televiziją ir piketavo prie TSRS atstovybės Helsinkyje. Be to, jie aktyviai protestavo dėl savo vyriausybės pasyvumo pripažiant Baltijos šalių nepriklausomybę.

Egidija NOMICIENĖ

MUMS RAŠO

Neo-Lithuania korporacijai - 69-eri!

Džiaugiuosi, kad vėl esame laisvoje Lietuvoje, kad vėl plazda korporacijos vėliaiva, auga naujų narių gretos, stiprija veikla, nes už šios korporacijos idealus kentėjau 19 metų. Ačiū visiems Lietuvoje, Sibire ir už Atlanto, išsaugojusiems šios organizacijos tradicijas ir idealus. Telaimina Dievas mūsų žingsnius Lietuvos atgimimo kelyje!

Gražina PODERYTĖ

laisvė greitai bus. Aukso raidėmis bus išrašytos mūsų, partizanų, pardavėjų.

1984 m. besislapydymas sunčiai sirgo nuo persalimo.

1986 m. miške iškilo kauburėlis. Kas po juo - žinojo tik jis supylusieji.

1991 m. spalio 19 d. įvyko šio partizano palaiakų perlaidojimo iškilmes. Tada ir atsiskleidė Tarzano lentėlies paslaptis, bet dar ne visa. Broliai Stasys ir Pranas tuos dešimtmiečius kasmet slapčia susitikdavę, pasikalbėdavę.

Didžiausios pagarbos nusipelne Ona Čiučikaitė iš Ciucikų kaimo. Tai ji, nebodama raudonojo šetono grasinimui, slaugė, maitino šį nepaprastą žmogų, nuo 1944 m. išėjusi vytis okupantų iš Lietuvos žemės.

Vladas STRIŪŽAS
ŠVENČIONELEJAI

"Tarzanui" lemta gyventi

nas Guiga, iškamantinėti giminės, pažįstami, bet jokių pėdsakų. Tiesa, turėjo kuo didžiuotis, kad visų pirmą buvo suėmė ir nužudę broli, partizanai Juozą Guigą. O Stasius, tarsi legendų Tarzanui - lemta gyventi. Neįtikėtina, bet sužvėrėjusio "stribinio" pasaulio letena per trumpą paieškti tuo Lietuvos takelius, kuriais šis kovotojas vaikščiojo, per menką sutraukyti tą akmenę, ant kurio jis išsėdėmasi pasideda galvą. Štai kaip skamba 1984 m. jo pasakyti žodžiai: "Negalvok, brolau, kad taip visą laiką bus (okupantai siautės). Maž nebeprisieis mums susitikti, bet žinok -

Kas tremties kelius ašara aplais-tė, tas supras, kaip sunku būtė Tėvynės dūmo, be juodos ruginės duonos kvapo Gulugose nesuklupti, išlikti gyvam ir vėl būti naudingam savo tėvų žemei, gyventi jos skausmu ir džiaugsmu. Tuo noriu teisti "Tremtinio" Nr. 17 (50) puslapiose pradėta pasakojimą "Mokslai tesėsi". Kiek-vieno mūsu pareiga niekylė parodytis visiškoje nuogybėje. Dieve, neleisk stalinizmo recidyvams kur nors pasauliui paskartoti...

Kuo giliai į sovietinę imperiją buvome tremiami, tuo labiau buvome nužmoginami. Su ilgesiu širdyje palikome tėvynę, kankinami minties - ko sulauksimė po savaitės, mėnesio, metų.

Etapų traukiniuose - išžagintų moterų klyksmas, beveik be gyvybės žymiu nuo vėjo siūbuojantys žmonių skeletai, sargybinių bajoriaus keiksmių, patyčios byloja, į kokią komunistinio "rojaus" žemę mes esame vežami. Mus, apie 200 kalinių, sugrūdo į labai ankštą patalpą; nei atsigulti, nei atsisėsti. Vienas į kitą susirēmė pečiai, nakti miegodami, bangavome lyg rugių laukas. Laimė-patalpa buvo išdaudžytas langais. Pava-sariu kvepiantis oro gūsis, lietuviškų laukų duonos džiūvėsiai, riebalų gabaliukas teikė jėgų ir stiprybės. Neigai čia teko užsibūti. Po trijų parų vėl mus susodino į Stolypino vagonus ir atbildino į šetono karalystės sostinę Maskvą, paskui į Sverdlovską. Neningo naktį, kelionės išvarginti daugelis kalinių sunkiai susirgo. Ir man pakilo labai aukšta temperatūra - patekau į kalėjimo ligoninę. Tačiau mane lydėjo laimė-pasveikė atsidūriau kamerioje, kuriuo buvo nemažai tautiečių. Svarbiausia - mes ištengėme apsiginti nuo kriminalinės.

Po mėnesio traukinys neše mus vėl tolyn į Rytus jau Ažijos žemynui. Akis šiurpinio kaimu į miestelių lūšnos, neišpasakytas žmonių skurdas. Išlaipino mus Celiabinsko persiuntos punkte. Čia galėjai rasti iš visos platių šalies pasviečių suvarytų žmonių. Mūsų nuostabai, pirmiausia prie-

mūsų priėjo siauromis akimis, keturkampių veidu, gana simpatingas, sudidelio vargo raukšlėmis veide senus. Jis pradėjo klausinėti, kokios tautybės esame ir kur vežami. Pasisakėme, kas mes, o kur vežami, patys nežinome. Tas senelis pasirodė esas nepaprastos erudicijos, puikiai susivokė pasauliuose išvykuojo, priminė mums Ciurlionį, jo kūrybą. Jis žinojo, kad mūsų krašto krantus skalauja Baltijos jūra. Tokie susitikimai buvo retenybė. Paprastai kalinių čia būdavo niūrūs, nekalbūs. Valandų valandas su juo galima buvo kalbėtis. Siaurakis senelis sakės kadaise buvęs nepriklausomas Uzbekijos vadovu, ilgai ir sunkiai po spalio revoliucijos kovoje prieš bolševiz-

Gyvuliniuose vagonuose mus vėl vežė tolyn nuo gimtųjų namų. Ypač kamuodavo nesibaigiantys prižiūrėtoji patikrinimai. O tikrindavo ilgomis medinėmis lazdomis. Mušdavo, kur pakliūdavo - į galvą per kojas, per nugarą. Kelionė baigėsi Petro-pavlovske. Cia jau siautė sniego pūgos. Išlaipino mus gana atokiai nuo kalėjimo. Sargyba vadovavosi taigos įstatymais. Išrikiavo po penkis ir išakė per pusnį bėgti link tolimoje baltuojančio miesto, o šalia - ginkluota palyda ir vilkšuniai. Kalinių po kelionės išvargė, ligoti, vos kojas pavelka. O dar kiekvienas nešėsi šiojų tokį savo daiktu maišeli. Tačiau pavargė sviestavo maišeli į sniega, o po kelių žingsnių į ji atguldavo

do, kad aršiausi teroristai yra apgai-lėtiniai bailiai, dviavios skurdžiai, žmo-gaus pavaidalo iškamšos, savo užgaidas ir aistros sugebantys patenkinti tik klusinių saskaita. Mes, buvę vienaip ar kitaip susiję su Vaidoto rinktine, laikėmės kartu tarsi giminės. Tai S. Gečas, J. Geležauskas, M. Kluras, B. Valaitis, P. Vaiciaitis ir kt. Ypač narsiai, negailėdamis savęs, nuo kriminalinių kalinių savo tautiečius gynė Kludas nuo Šilalės ir Gečas iš Kvėdarnos miestelio. Kartu su mums važiavo į Vilniaus universitete teisės mokslus bebaigiantis studentas H. Staurila. Kiek žinau, baigės baumę, jis dirbo Lenkijos generalinio prokuroro pavaduotu. Siais metais tyrinėjo žudynes Katynėje. Keistas

lėtiniai išsigalvodavo, turbut, ir pats pragaro Luciferis to nedristi. Pasistatė lavoną už savęs ir, kol jis nepradėdavo pūti, sugebėdavo išgauti savo maisto davinį. Jei geresnis rūbas būdavo, jis išrengdavo ir apvilkdavo savo skarmalais. Būdavo atveju, kai lavonus net apipjaustydavo.

Jau kitą rytą, mums atvykus, kriminaliniai pradėjo mūsus barake kaip gaidžiai peštis. Mat neįstengė pasidalinti kelionėje prisiplėsto grobio. Mašinti subego metaliniais strypais ginkluotas sukų būrys. Vagys susivienijo, išlaužė iš gultu lentas, pastaruoju sius gerokai apmušė ir išgrūdo pro duris. O kad būtų didesnis efektas, baraką uždege. Padėtis pasidarė kritiška, languose grotos, o išėjimo durys užranktos. Greitai sugužėjo prižiūrėtojų ir naujas didelis būrys sukū. Jie pareikalavo vagis pasiduoti ir išleisti politinius kalinius. Pasiduoti vagys atsisakė, bet mums išeiti iš barako nekludė. Po ilgų derybių, gavę prižiūrėtojų garantijas, kad sukos bus atraukti ir už muštynes niekas jų nebus, vagys, užgesinė degančius gultus, pakluso prižiūrėtojų įsakymui. Sie mus ir vagis neva patikrinimui susodino lauke ant sniego. Staiga atsirado vėl geležinių strypais ginkluoti sukos ir pradėjo nugininkuoti vagiu skerdynes. Viskas vyko prižiūrėtojų akys, su jų palaiminimu, derinant veiksmų planą. Vaizdas klaikus. Sniegas pasruvo krauju. Sudaužta ir sumesta į vieną kūrą apie 30 vagių. Dar būsenoje tarpt gyvybės ir mirties vėliau juos sumetė į roges ir kažkur išvėžė.

Si žiaurumo pamoka padėjo mums suprasti, kokia bevertė šiam tautų nužmoginimo katilė yra žmogaus gyvybė, kokie veidmainiai ir dviveidžiai mūsų sargai. Pamatėme, kaip puikiai lagerio administracija sugeba didesniu duonos kąsniai vieną kalinių nuteiki prieš kitą ir pagal seną romėnų metodą "skaldyk ir valdyk išlaikyti savo valdžioje milijoninę alkanų žmonių minią.

Pranas SABONAITIS

Gyvenimo pamokos

mą. Kalėjimuose ir lageriuose jau išvargas 25-erius metus, bet sovietinė teisė už tas pačias kaltes vėl iš naujo penkiai penkmetės jam amželi "pailgino". Stebimės, kaip gyvas ir sveikas išliko. O jis atsakė, kad gelbėjo tikėjimas, viltis, tėvynės meilė ir tėvynainių materialinė pagalba. Gaudavęs siuntinių net iš visai nepažistamų tautiečių. Ypač sukrėtėjo pasakojimai apie Volgos-Dono kanalo statybą. Jo žodžiai, "našemu bratu" kiekvienas kanalo metras kainavo šimtus gyvybių. Sis žmogus buvo visiškai gyvenimo išsekintas, bet jo ryžtas ir troškimas gyventi nepalažiamas. Iš jo širdies skrido kažkokia vidine žmogus su žmogumi artinant ūlumą, nuo kurios pats likdavai geresnis, tvirtesnis, labiau mylantis gyvenimą, savo tautą. Jis nėtroško keršto savo priešininkams. Vienintelis jo troškimas buvo mirties valandą būti laisvu žmogumi savo tėvynėje ir, užmugus amžinu miegu, ilsetis savo žemėje. Ar jis to sulaukė, nežinai. Kaip gyvenimas mus suvėdė, taip ir išskyre.

Patys. Ir man teko atsižadėti iki tol dar išsaugotų kailinių. Atsilikusius puldavo vilkšuniai, todėl patavargu-siems draugams pagelbėti buvo beveik neįmanoma. Ypač daug sniege liko vokietių belaisvių ir senų kalinių. O mes, sveikesneji, vargais negalais pasiekėme kalėjimą. Jis buvo pastatytas dar caro laikais, o Lenino ir Stalino - išplėstas. Buvo kalbama, kad čia po revoliucijos kalėjo ir dingo be žinios paskutiniojo rusų caro dukra.

Kalėjimas buvo prigrūstas politinių kalinių ir kriminalinių. Kamerioje tuo prisistatė gailelio vertos žmogystos ir pradėjo reikalauti duoklės. Prieš smurtininkus sukilome visi. Pamatė, kad mūsų nenugalės, jie pradėjo kumščiaiš daužyti duris, šauktis prižiūrėtojų pagalbos, rėkė, kad nenori gyventi su fašistais. Tada juos išvedė kažkur kitur. Akiplėšos, prieš degdamis, sargu priežiūroje pasižautė saugus, pro duris išeidami dar sūkavo, visus išžudydys, atkeršysia... Taigos įstatymai žiaurūs, tačiau jiem jmanoma pasipriešinti. Pasiro-

buvo jo elgesys - kai būdavo daugiau lietuvių, savę laikę lietuvių, kai lenkų - lenku. Šiaip viras energingas, veiklus. Atsimenu į Dailės instituto studento Stankevičiaus ant cemento maišelių pieštrukų nupiestus lagerio vaizdus, "klipatų" tragiskas ir komiškas akimirkas. Tačiau po kurio laiko vėl daugeliui draugų ir pažystamų teko "studiev" pasakyti.

Kartu su kriminaliniais mus atyežė į persiuntus punktą Karabas. Čia teko praleisti visą likusią žiemą. Laineris didelis, režimas kiek švelnesnis, tačiau visur šeimininkavo kriminaliniai. Karabasas visokių grupių, grupelių, atmaišai buveinė. Veikė keturių pagrindinės: vagys, sukros, urkos ir frajerai. Vagys baisiausia neapykanta degė sukomis, nes šie bendraudavo su lagerio administracija, buvo uolus jos pagalbininkai. Urkos ir frajerai irgi tarpusavyje nesugyveno, nesugyveno ir su vagimi. Mūsų pavojingiausiai buvo urkos. Jie dažnai kortuodavo iš žmonių gyvybių. Kokiu vaizdu čia prisizūrėta! Ką šie komunistinio "rojaus" auk-

Apdovanoti partizanai

III rezistentų suvažiavime, išvykusiame Kaune 1991 m. lapkričio 9 d., Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajunga apdovanavo rezistencijos kovų dalyvius.

"Už nuopelnus Lietuvai" pasipriešinimo dalyvio kryžiumi buvo apdovanoti: Antanas Kružikas, "Tauro" apyg., Vytauto rinkt. partizanas-pogrindininkas, Marijampolės raj., Kalvarija; Justinas Garšva, Kęstučio apyg., "Zebenkštės" rinkt. partizanas, Kaunas; Juozas Brankys, "Tauro" apyg., gydytojas-chirurgas, Kaunas; monsinjoras kun. Alfonsas Svarinskas, ilgametis rezistencijos dalyvis, Kaunas; Leonas Vilutis, "Tigro" rinkt. vadas, Marijampolė; Vladas Dargužis, "Vycio" apyg., Vaitelio būrio partizanas, Kėdainių raj.; Petras Polinauskas, "Vycio" apyg., Vaitelio būrio partizanas, Kėdainių raj.; Romualdas Karbauskas, Šiaulių pogrindinės organizacijos NALK narys, Kaunas; Kazimieras Giparas, Vytauto apyg. partizanas, Rokiškio raj.; Vytautas Stašaitis, Žemaičių apyg., "Lydžio" rinkt. pogrindininkas-ryšininkas, Kaunas; Romualdas Sedleckas, "Didž. Kovos" apyg. partizanas, Baisogala; Bernardas Arkočius, "Didž. Kovos" apyg. štabo partizanas; Juozas Maceika, LLA, "Tigro" rinkt. partizanas, Molėtai; Bernardas Steponavičius, "Didž. Kovos" apyg. partizanas, Kaišiadorys; Vytas Maciela, "Vycio" apyg., "Tankisto" būrio partizanas, Jonava; Vacys Kieliauskas, "Vycio" apyg., "Tigro" būrio partizanas, Kaunas; Mindaugas Sudnikas, "Didž. Kovos" apyg., "Plieno" rinkt. partizanas, Kėdainiai; Vytutas Markevičius, Vytauto apyg. būrio vadas, Utenos raj.; Antanas Gurnys, Vytauto apyg., "Dagio" būrio partizanas, Utenos raj.; Albinas Bagdonavičius, "Žaliojo Velnio" rinkt. partizanas, Širvintos; Bronius Mikellaitis, Kęstučio apyg., "Girdžių" būrio partizanas, Kaunas; Marija Gražulienė, "Tauro" ir "Dainavos" apyg. ryšininkė-partizanė, Kauno raj.

Žymeniu "Už nuopelnus Lietuvai" buvo apdovanoti: Liudas Rekašius, Žemaičių apyg. ryšininkas, Telšių raj.; Ona Žiūkuvienė, "Vycio" apyg. ryšininkė, Kaunas; Magdalena Giraitienė, "Tauro" apyg., Vytauto rinkt. ryšininkė-sanitarė, Vilkaviškio raj.; Juozas Meškuotis, "Prisiėlimo" apyg., Maironio rinkt. ryšininkas, Kėdainių raj.; Alfonsas Jašinskas, Kęstučio apyg., Algirdo būrio partizanas-pogrindininkas, Šilalės raj.; Vincas Tverijonas, Kęstučio apyg., "Vilko" būrio ryšininkas, Šilalės raj.; Jurgis Strolys, Algimanto apyg., Šarūno būrio ryšininkas-rémėjas, Plungė; Zofija Dambrauskaitė-Vaboliene, Vytauto apyg., "Lokio" rinkt. ryšininkė, Rokiškio raj.; Bronė Petrauskaitė-Poviliškienė, Prienų "Sakalo" ir "Ereliai" būrių ryšininkė, Rokiškio raj.; Alfonsas Varanauskas, Šiaurės LLA, Kalpoko būrio ryšininkas, Rokiškio raj.; Elena Zablockaitė-Kazlauskienė, Žemaičių apyg. ryšininkė-rémėja, Kelmės raj.; Vincė Vaičkutė-Mačiulienė, Žemaičių apyg. štabo rémėja, Kelmės raj.; Aldona Jakubauskaitė-Juršienė, Žemaičių apyg., Užvenčio kuopos pogrindininkė, Kelmės raj.; Stefanija Murauskaitė-Dapšienė, Žemaičių apyg. ryšininkė-rémėja, Kelmė; Antanina Akelaitytė, "Tauro" apyg. štabo ryšininkė, Marijampolės raj.; Veronika Gabužienė, "Vycio" apyg., "Žilvičio" būrio ryšininkė, Jonava; Anastazija Šikarskaitė-Gabriėnė, "Tauro" apyg., Vytauto rinkt. rémėja, Kalvarija; Paulina Gaidelytė, "Tigro" rinkt., "Vėžiuko" būrio ryšininkė, Utenos raj.; Petras Norkutė-Stulgaitienė, "Lydžio" rinkt., Rolando būrio ryšininkė, Kaunas; Adelė Mickaitienė, "Tauro" apyg., Žalgirio rinkt. ryšininkė, Šakių raj.; Antanas Karalius, "Tauro" apyg., Žalgirio rinkt. partizanas-pogrindininkas, Šakių raj.; Alfonso Aukštakojas, "S. S. L." apyg., "Didž. Kovos" apyg. ryšininkė-partizanė, Kauno raj.

Rudenį, o čia jau buvo gili žiema, mus perkėlė į kitą koloną. Pėsti ėjome 386 km. geležinkelio per šaltį, sniegą, pūgas - kitokių kelių ten néra. Daug žmonių émė sirgti skorbutu. O man atsivėrė didelės žaizdos ant kojų. Po kiekvieno kilometro kelionės man buvo vis sunkiau - veltiniai tryne žaizdas, o jokių bintų ar bent skudurų medpunktas neturėjo. Sako - apsivyniokautais ir eik. Naujoje viejoje dirbome tilto statyboje, reikėjo supilti 3 mil. kubų pylimą. Salygos buvo nepakeliamos. Nusprendžiau bėgti. Vieną dieną apsidairiau, kad rūkas, nieko aplink nėra, palikau "bušlatą" skyriuje ir pasinėriau lyg i debesį. Už vieno pastato ilipau į kalną apie 100 m. aukščio. Mano nuostabai, pataikau į sargybos postą. Sargybinis mane pastebėjo, sulaikė. Sa- kau, kad čia dirbu, turiu leidimą, einu į koloną. Paleido - tingėjo nulipit iš bokšteliu ir patikrinti.

Nuėjau prie geležinkelio ir netrukus išgirdau traukinio užsesį. Bet jis taip greit praleikė, kad aš nespėjau iškabinti - vėjo banga manė blokštė nubloškė. Traukinys turėjo važiuoti į kalną. Nepajėgės užvažiuoti, vėl grižo atgal. Tada aš užsikabinau už turėklu, tačiau prisitraukti nebuvė jėga, tik galvą palelkiau. Traukinys lėkė per tiltą, tik švilpė pro ausis tilto sijos. Užvažiavęs ant kalno, traukinys sustojo. Matau - sargybinis eina tiesiai į mane. Pasiskubinu už gaminėjau pagyventi. Pavasarį, tirpstant sniegui, pasirodė to berniuko iš miesto lavonas. Pasirodo, jis buvo pavogės iš tėvų dirigu, o mūsų našlaitis, jis

vamzdžio, čia galėjau ir prisesti. Bėgau gruodžio 30 d., o mane sulaikėausio 2 d. Buvau labai išvargas, alkansas, todėl ir nebuvau budrus. O vasarą bėgti dar blogiau. Du kalinių bėgo, ir juos sugavo - šunų sukandžioti, kruvini, suplyš. Juos rodė viešai, kad kiti bijotų bėgti. Taigi nubėgau tik 700 km., o Lietuva dar toli. Po poros mėnesių nuvežė mane į Vorkutą, teisė antrą kartą. Sako - sena straipsnį užmiršk, ką atsédejai, nebus užskaitoma, dabar bus tau 10 metų. Paskui vežė į Taišetą, dirbau remonto dirbtuvėse, viską gamindavo Bratskui, tilto statybai. Maitinok kukurūzine duona, košės neduoda. Pradėjau silpinti, keturias paras visai nė duonos davinio negalejau valgyti, net vanduo pykino. Atsidūriau ligoninėje. Po to į miško koloną. Čia sutikau likimo broli Juozą Enčerį. Jam teko sunki dalia, ypač karometu. Paskui mane paskyrė į "Štrafnaja" brigadą - kraudavome rastus į vagonus, o kai krovino nebūdavo, pjaudavome malkas. Pjaudavau su tokiu Siroješkinu. Jis girdavosi, kaip vogdavęs nuo tėvų lašinius. Tėvai išeina į kiną, o jis, nužiūrėjęs, kur slepiamas raktelis, - atsipaudavęs juosteles ir čiulpavęs, nes ir taip lašinių būdavo tik mažas gabalėlis.

Po poros metų paėmė mane į Čiurnos garvežių depą. Šioje koloneje gyveno nuo karo likęs našlaitis. Kartą dingo tas našlaitis į kažkokis berniukus iš miesto. Niekas nežinojo kur, nusprendė - kad išvyko linksmai pagyventi. Pavasarį, tirpstant snegui, pasirodė to berniuko iš miesto lavonas. Pasirodo, jis buvo pavogės iš tėvų dirigu, o mūsų našlaitis, jis

1991 m. gruodis

TREMTINYS

4

MYKIAI

ŠILALĖS raj. Kvėdarnoje pokario metais į buvusius bulvių rūsius, prie žydu kapu, stribai sumesdavo savo ir saugumiečių nužudyti žmones. Kartą pro šalį vaziavo žmogus ir, pamatęs lavonus, užmete juos šiaudais ir užbėrė žemėmis. Nužudyti kūnai buvo labai sužaloti, sudaužyti. Nuo to laiko žmogus buvo verčiamas laidoti saugumo nužudytuosius. 1947 m. - 1948 m. čia užkasė apie 40 nelaimingų. Be to, čia nužudytuosius užkasdavo ir kiti. Iš viso čia dūli apie 200 raudonojo teroro aukų. Jų atminimui šioje vietoje iškilo žuvusio mokytojo brolio Jono Steigvilos sukurta kryžius.

Lapkričio 10 d. Kvėdarnos parapijos klebonas Juozas Vaičius aukojo šv. Mišias ir pašventino kryžių. Iškilmėse dalyvavo žuvusiuoj artimieji, giminės, buvę šio krašto partizanai, tremtiniai, kaliniai. Skambėjo partizanų dainos ir poezija.

ŠILALĖS raj. Lapkričio 24 d. Kaltinėnuose įvyko apylinkės tremtinų ir politinių kalinių vakarė. Šv. Mišias už žuvusius Sibiro platybėse aukojo kun. klebonas Petras Linkevičius. Po to visi rinkosi kultūros namuose. K. Balčiūnas nušvietė dabartine politinė padėti Lietuvos, kvietė visus būti tvirtiems, aktyviai remti V. Landsbergio politiką, padėti įtvirtinti Lietuvos nepriklausomybę. Kalbėdami tremtiniai ir politinių kalinių pabrėžė, kad jų niekada nepalaus tamšiosios jėgos, okupantų samdiniai. Tremtiniai dainas dainavo Kvėdarnos tremtinų choras, savo eiles skaitė K. Balčiūnas. Vakarė organizavo kultūros namų darbuotojai ir kun. P. Linkevičius.

Kestutis BALČIŪNAS

PASVALYS. Spalio 26 d. senosiose kapinėse atidengtas ir pašventintas paminklas raudonojo teroro aukoms atminti. Jį pašventino Pasvalio parapijos klebonas, dekanas Alfonsas Jančys. Jis palaimino čia prisiekusius Lietuvai krašto apsaugos savanorius. Iškilmėse dalyvavo ir žodži tarė AT deputatai: Balsys Gajauskas, Rasa Rastauskienė, Petras Poškus, Povilas Varanauskas, Eugenijus Petrovas, akademikas Bronius Grigelionis, dainininė Veronika Povilonienė, iš šio krašto kilę poetai Eugenijus Matuzevičius, Vladas Bražiūnas.

Paminklas sukurta Politinių kalinių ir tremtinų sajungos Pasvalio skyriaus iniciatyva. Jo autoriai architektai Andželika Kažienė ir Kestutis Klivečka. Bareljefo autorius - skulptorius Antanas Dimžlys.

Šio kryžiaus papédėje niekada tenevysta gėlės.

Zina MAGELINSKIENĖ

Vido DULKĖS nuotrauka

UTENOS raj. Lapkričio 16 d. Kunigiškių kaimo kapinėse atidengtas žuvusių šio krašto partizanų atminimo paminklas - obeliskas. Gedulingas šv. Mišias aukojo ir paminklą pašventino parapijos klebonas kun. Rabašauskas. Iškilmėse dalyvavo Anykščių šauliai ir Krašto apsaugos kuopos vyrai, Politinių kalinių ir tremtinų sajungos atstovai, svečiai iš Kauno, Panevėžio, Anykščių, Ūkrnergės ir iš kitur. Ypač jaudinančiai kalbėjo žuvusio būrio vado Alberto Nakučio. Viesulo sesuo I. Bartusevičienė: "Ta 1949 m. lapkričio 2-ają Lietuvą minėjo vėlines. O KGB agentas už keletą rublių išdavė partizanų sieluptuvę Drabčiūnų miške. MVD kariuomenė trimis eilėmis apsupo mišką. Nelygiuose kautynėse žuvo 8 partizanai. Jų lavonus keletą dienų niekino Svedasų miestelio aikštėje, vėliau buvo užkasę pamirkšės duobėse."

Ilsėkitės ramybėje, Vaižganto žemės sūnūs, atidavę gyvybę už savo tautos laisvę.

Mykolas SPRINDYS

TAURAGĖ. Lapkričio 23 d. įvyko Vakarų "Jūros" srities (Kestučio, Žemaičių ir "Prisikėlimo" apygardų) partizanų, juo ryšininkų ir rėmėjų suvažiavimas. Buvo išrinkta Vakarų "Jūros" (JV) srities partizanų valdyba, iš vienųolikos visų trijų apygardų atstovų. Valdybos pirmininku išrinktas Viktoras Šniuolis-Vytytis. LLKS Visuomeninės dalies viršininko pulkininko Juozas Šibailas-Merainio adjutantas, pavaduotoju Leonas Laurinskas-Liutas, Kestučio apygardos trečios kuopos 2-ojo Batakių būrio vadasis.

JV valdyba dirbs kaip Lietuvos Politinių Kalinių ir Tremtinų Sajungos padalinys.

Viktoras ŠNIUOLIS

KAIŠIADORIŲ raj. Žiežmariuose, prie Šermukšnių gatvės, kur 1946-1952 m. buvo užkasti nužudyti Lietuvos partizanai, pastatytas paminklas su užrašu: "Cia 1946-1952 m. Lietuvos žemė priglaudė nužudyti Lietuvos partizanai".

A.ŽIBAS

DÉKOJAME

"Bangos" susivienijimo "Šilelio" kultūros namų direktorei ir kolektyvui, lapkričio 30 d. suteikusiems salę mokytojų, buvusių politinių kalinių ir tremtinų, konferencijai ir paslaugai visus priėmusiems

Reaktoriė Vanda PODERYTĖ,
lit. redaktorė Ona BALČYTINĖ,
techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

1991 m. gruodžio 4 d. Nr. 23(56). SL 289. Kaina 25 kap.

Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530

TREMTINYS

PALYDEJOME JUOZAĄ BALTRUŠI

1911-1991

Spalio 16 d. staigi mirtis autoavariojo nutraukė nepriklausomos Lietuvos tautinio jaunimo organizatoriaus, Neo-Lithuania korporacijos filisterio Juozo Baltrušio gyvybę.

Jis gimė 1911 05 13 Plungės apskr., Kalakutiškių km., ūkininkų šeimoje. Baigės Rietavo progimnaziją, paskui Telšių gimnaziją, tais pačiais 1930 m. įstojo į VDU Teisės fak., kurį baigė 1935 m. Dar būdamas gimnazistu, aktyviai ištraukė į "Jaunosis Lietuvos" organizacijos veiklą, buvo išrinktas šios sajungos generaliniu sekretoriumi.

Baigės universitetą, dirbo Kaune teisėjų, vėliau juriskonsulu Kooperacijos banke, taip pat advokatu. Už aktyvų visuomeninį bei Švietėjiską darbą Juozas Baltrušis buvo apdovanotas Gedimino ir "Trijų liepsnų" ordinais.

1940 06 15 Lietuvą okupavus bolševikams, slapstėsi, kad išvengtų represijų. 1941 06 14 buvo suimta Juozo Baltrušio žmona Antanina Varkalaitė-Baltrušienė ir išvežta Sibiran. Ten ji pravargo 15 metų. Jų mažus vaikus globojo Antaninos tėvai.

Vokiečių okupacijos metais J. Baltrušis dirbo teisininku, advokatu. Kai bolševikai antrą kartą "išlaivino" Lietuvą, Juozas Baltrušis pasikeitė pavardę ir su vaikais klojosi iš vienos į vieną, dirbo bet kurį fizinių darbą. Paskui baigė mechanizatorių kursus, dirbo melioracijoje, tiesė kelius. Ne kartą juo buvo susidomėjęs saugumas, bet vis pavykdavo nukreipti į dėmesį ir iš bėdos išsisuktį.

Nelengvi buvo ilgi bolševikinės okupacijos metai. Nuolatiniai pavojai, baimė, materialiniai rūpesčiai. Jis vengė pažymstamų, nustojo bendravęs su žmonėmis. Daug metų gyveno nuo visų atskyrybės, vienišas savo namelyje. Pagaliau sulaukės Lietuvos atgimimo, netikėtai atgulė Lietuvos žemelėje.

Ilsėkis, Juozai, ramybėje ir šviesk geru savo lietuviškos veiklos pavyzdžiu.

Juozas ENČERIS

ATSILIEPKITE!

Augustas STANKEVIČIUS, Aloyzo, g. 1913 m. Vilniuje. Vokiečių okupacijos metais dirbo "Naujosios Lietuvos" redakcijoje. Suimtas 1943 m. ir įkalintas Stuthofo koncentracijos lag. Po metų A. Stankevičių ir dar 13 lietuvių paleido. Užėjus rusams, jis išdarbino Verkiouse, taryb. ūkio buhalteriu. Suimtas 1944 m. rudeni. Apie pusę metų buvo tardomas Vilniaus saugume, Lukiskių kalėjime, o iš ten išvežtas į Kemerovo srt., Baranauko lag. Teistas pagal 58 strp. Po 10-ies metų grižo į Lietuvą ir iki mirties gyveno Klaipėdoje. Kartu kalėjus prašome rašyti adresu: Druskininkai, a/d 78.

Stasys SKUČAS, Kazio, g. 1921 m. Partizanas. Veikė Vilkijos apyl. miškuose. Suimtas 1945 m. ar 1946 m. Vilkijos apyl., Kvetų km., Gentvainio vienkiemje. Operacijai vadovavo stribas Jurgis Civilis, kuris už sekmingą "darbą" buvo apdovanotas medaliu ir gavo paskyrimą dirbtį Šakiuose. S. Skučas kalėjo Kauno kalėjime. 1946 m. birželio 7 d. Lukiskių kalėjime jam buvo įvykdyta mirties bausmė. Buvusiu kovos draugu ir ką reiagiau buvo jis žinantiui ieško Aušė VALAKIENĖ, Kaunas, Savanorių pr. 127b-2, tel. 773923.

Stasė EISMONTAITĖ kalėjo Moravijoje, Javos gyv., Poima st. p/d 385/1. Jos ieško Liubov Ivanovna UKRAINSKAJA (Zrada). 290038 Ukraina, Lvov, Lasična 70-22.

Gen. leitn. **Pranas LIATUKAS, Dominyko**, Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvis, g. 1876 m. Šilalės raj., Kvėdarnos valsč., Padieviaičio km. Suimtas 1945.01.31 Kaune ir mirė 1945.09.02. Kā nors žinantiui apie jo kalinimo laikotarpį Kauno ir Vilniaus saugumo kamerose bei kalėjimuose, žuvimo aplinkybes ir palaidojimo vieta ieško Vanda LIATUKAITĖ-CERNIENE, 2051 Vilnius, Tuskulėnų 16-24, tel. 758417.

Jonas KARTANAS, Jurgio. Jonavos gimnazijos direktorius, nuo 1940 m. - Raseinių gimnazijos direktorius. Suimtas 1940 m. Žmona su sūnumi Virgilijumi 1949 m. buvo ištremtas prie Laptevų jūros. Išsūnaujus užklaušimą apie tėvo likimą iš saugumo buvo gautas atskyrmas, kad kalėjo Komijoje, Syktyvkare, Vorkutoje ir mirė 1942 m. Tačiau vienas likimo draugas pranešė ūkimi, kad jis kalėjo IX forte, Kauno kalėjime ir 4-tą karodieną išvežtas Černavės link. Kuri nuomonė teisinga? Kartu kalėjusiu ir apie jo likimą žinantiui ieško Vanda KARTANAITE-GERASIMAVICIENE, 3000 Kaunas, Vilnius 35-2, tel. 226844.

Julius PURTULIS, Prano, g. 1921 m. Nuo 1951 m. rugpjūčio mėn. kalėjo Charkovo kr. Nuotraukoje esančiu likimo draugui ieško Ona PURTULIENE, Rokiškio raj., Kazliškės.

SKELBIMAI

Skelbiame pavardes rezistencijos dalyvio pažymėjimui gauti: Petras Demerecas, gyv. Šilalės raj., Laukuvos km., veikė 1945 m. - 1947 m. Raseinių apskr.; Danutė Burinskaitė-Černiauskienė, gyv. Kaune, Šiaurės pr. 21-34, veikė 1945-1950 m. Marijampolės apskr.; Antanina Aukštkalnytė-Gurauskienė, gyv. Kaune, Birželio 15-osios g. 13-14, veikė Prienų-Alytaus apskr., Balbieriškio-Simno valsč.; Petras Pabrinkis (po mirties), veikė Kėdainių raj., Giegžnos būryje; Gediminas Krušinskas, gyv. Kaune, K. Petrausko g. 13a-38, veikė Kazlų Rūdos miškuose.

Atsiliepimus prašome siūsti LPKT sajungos tarybai.

Juozas TUPČIAUSKAS-Sparnas, g. 1925 m. Partizanas. Veikė apie Pilviškius, Žvirgždaičius, Pažerės, Šunskus, Šardokus, Būrio vadas buvo Vincas Dulskis-Zaibas. Žuvo 1947 m. Daugiau žinių ir užkasimo vietas ieško Algirdas BELŽAKAS, Kaunas, Savanorių pr. 222a-9, tel. 770692.

Jokimas LASAUSKAS, Jono, su ūkiumi buvo ištremtas 1946 m. vasario 18 d. iš Tauragės apskr., Skaudvilės, į Sverdlovsko srt. Ten ir mirė 1947 m. (kaimo pavadinimas nežinomas). Šeimos paskutinė tremties vieta: Sverdlovsko srt., Severouralsko raj., Čeriomuchovo gyv. Žinantių palaidojimo vieta (kokioje gyvenvietėje?) ieško Vytautas LASAUSKAS, 2049 Vilnius, Architektų 170-45.

Dainavos apyg. partizanas **Benediktas LABENSKAS-Kariūnas** žuvo 1949 m. kovo 7 d. Alytaus raj., Kalesnykų miške. Kartu žuvo Vaclovas Voveris-Zaibas, Kazlauskas, Labutis, Paukštelis-Vanagėlis. Užkasimo vietas ieško sesuo Eugenija SUSINSKIENĖ, 4560 Lazdijų raj., Panarvės km.

Redakcija: Liudas DAMBRAUSKAS, Algirdas MARKŪNAS, Natalija PUPEIKIENĖ, Dalia KUODYTĖ, Juozas ENČERIS, Alfredas SMAILYS